

Baltijas Semfohpis.

Trinakt Jelgavā ik nedēļas.

Makšā bez peesubtitščanas: no 1. Maija līdz gada galam 1875 — 1 r. 50 l.; par gadu 2 r., par pusgadu 1 r. 10 l., par 3 mēn. 60 l., ar peesubtitščanu: no 1. Maija līdz gada galam 1875 — 2 r.: par gadu 2 r. 60 l., par pusgadu 1 r. 40 l. un par 3 mēnešiem 90 l.

Nedakšija un ekspedizija Katoku celā № 2. — kur arī studinajumus peenem.

№ 30.

Treschdeenā, 19. Nowembri.

1875.

Rahditajs: Siņas. Kā gūschas isihzinajamas. Pabr ehdamā veetaupišchānu. Rahds wahrds pabr wiščem. Zukuma semfohpibas beedriba. Atkal no Jaunvils Kurfewē. Wezā Brentšča telegrami. Atbildes. Studinajumi.

Siņas.

No Raunas puses. Šchis gads pehž labibas eeneščanas pee mums widejš; rudsi bij labi augušchi un birums ari labs; tur preti wafaraja weetahm bij jo plahna un lini itin ihši. — Lohpu baribas buhtu warbuht zaurtikščana, ja par daudš agri (no 6. Oktobra) seema nebuhtu usnahkusi. Lai nu gan maisites mums netruhšt, tomehr naudas jo leels truhkums, — leelas rentu maksasčanas, dahrgas deenestneeku lohnes, wisur waijag naudas un atkal naudas. Bet kad zaur naudas truhkumu gribetu kahdu puhrinu labibas woi zitu ko pahrhoht, tad wehl nesin, kur to isdoht; kad kahds amatneeks jeb krohdsneeks grib puhru rudsu pirkt, tad negrib wisš ne 2 rub. puhra maksah, bet leezi tahdam ko pastrahdaht, jeb no wina ko nopirkt, tad jamakša daščkahrt dubulti! Tif swarigus un labus meesčus wareja wehl Oktobr. šahlumā šchur tur alus fabrikās par 210 kap. — 230 kap. puhra pahrhoht, bet tagad nemaš wairs šchejenes apkahrtējōš bruhščōš netohp meeschi pirkti, tā kā dašchi šaimneeki ir ar meesču wesumu no alus fabrikās atkal uš mahju braukušchi. — Tif weenigi lini wehl turahš zenā, un šohla pat līdz 55 rub. par birkawu; bet tikai wehl tagad eefahkluschi ar lineem strahdaht, un zil tad wīnu ihsti buhs?! — Kad šcho ruden, daudš lauschu no baribas truhkuma bihdamees kahdus lohpinus pahrhoht gribeja, tad kuptšchi tirgōš til 7—12 rubl. gabalā šohlija! — Siņas, mums pahrejee lauka-augli japahrhoht, lai tee nu ari daščkahrt par lehtakeem zeneem aiseetu, bet kad nu neweena pirzeja neatrohnahš, kur tad lai naudu nem? Weenigi til dselszelsch wehl waretu mums daščā weetā līdzseht, bet dohmas, wīnu zaur Widsemi taisiht, leekahš nomirusčas buht.

Tai 14. Oktobr. š. g. tava Raunas pils pagastmahja eefwehlita, un līdz ar to atrada ari weetu pirmāiš weesibas-wakars muhfu draudšē; — iraid lepna diwtahschu muhra ehka ar salu bleka juntu, un atrohдахš jaukā Raunas eelejā starp basnizu un pilskalnu. — Mums til atleek ta wehlesčanahš, kaut šchis lepnaiš nams, šchi weena is semes islihdusčahm Latwoju pilim, šawas plasčahš ruhmes ne til ween preeksch pagasta darisčanahm, bet ari preeksch lauschu apgaismosčanas un attihšibas atwehletu, zaur ko lauschu gohdiga šadsihwe un tikumi zeltees, tur preti tumšiba un netikumi sušt waretu. — P. G.

Muhju lastajeem buhs sinams ka nahkamā wafarā Filadelsija (Amerikā) tapš isrihkota leela pafaulēs istahde. Preeksch dalibas nemsčanas uš šcho istahdi no Kreewijas puses ir ihpaschi komišija eezelta, kurai bija jaisstrahda kahrtibas preekschrahts preeksch Kreewijas nodakās uš šcho istahdi. Šchis preekschrahts ir no sinazministerijas 9. Oktoberi apstiprinahš. Tas ir tikai preeksch industrijas isstrahdajumu israhdisčanas. Preeksch mahkšlas isstrahdajumeem tapšchoht wehlaki isdohti preekschrahtsi. — Rihgas birščas komiteja peeminetas komišijas usaiznajumam paflausidama, usaižina Widsemneekus zaur ihpaschu peelikumumu pee „Rig. Itg.“ pee augščā minetas istahdes dalibu nemt un apnemahš par widutaju buht starp istahditajeem un starp Wisšaugstaki eezeltu komišiju Pehterburgā.

No Witnas. Witnas wehstnesiš wehsti par eewehrojāmu dahwanu preeksch Šchihdu elementarskohlū buhsčanas: Komerzijas-rahts Samuels Polkows ir turenēs skohlū aprinka kuratora lungam isšajijis, kā wīnšch apnehmees preeksch Witnas skohlū aprinka Šchihdu elementarskohlās buhsčanas paweižinasčanas peezi gadōš katrā gadā 6000 rubtus, jeb pawisam 30,000 rbl. dahwinaht, ar to nolihgumu, ka 1) katrai no tahm 6 gubernijahm, kas peeminetā skohlū aprinki atrohдахš, 1000 rubli nahktu par labu un 2) ka šchi nauda lai tohp isleetata preeksch Šchihdu elementaru skohlū zelsčanas un pahrlabosčanas.

Augstāiš Kungs un Keisers ir pawehlejis, šcho dahwanu peenemt un dewejam par to pateizibu isšajiht.

Ciropas Kara-spehku flintes un sirgi. Rahds Wahzu laikrahts raksta šchahdu statistiku: Sameenotai Wahzu walštei preeksch kara-spehka ir 3,500,000 flintes, Kreewijai — 1,650,000, Franziija pahraf par 1,700,000, Austrijai pahraf par 1,374,000 un Anglijai pahraf par 175,000. Ar kara-spehka sirgeem Kreewija ir zitahm walstihm preekschā; jo Ciropas Kreewijai ween ir 10,072,000 sirgu, tad Wahzijai 3,391,196, Austrijai ar Ungariju 2,569,434, Franzijai 2,710,000, Anglijai 2,690,000 Italijai 570,000 Rumeni-jai 503,104, Sweedrijai 428,500, Šolandijai 252,054, un brihw-walštei Schweizijai 105,859 sirgu.

No Dobeles. Pehz ſcheijeenes ſemkohipibas ſapulzes protokola no 4. Septembra 1875. preeſch pehdigahs lohpu iſtahdes Dobeļē iſdots 1131 rbl un 50 kap. un eenemts par pahrdotahm biletekm 1380 rbl. un 81 kap., jeb 249 rbl. 31 kap. wairaf ne lā iſdohts. Bon Klopmana f. lika preeſchā par kahdu dalu no ſchi atlikuma tuhlin wairaf medakus apſteleht preeſch nahkamahs lohpu iſtahdes. Sapulze noſpreeda ſcho preeſchlikumu wehlaſ kahdā zitā ſapulzē pahrrunahht. Kad nu wairaf preeſchlikumu nebija, tad atwehra jautajeenu lahdi kurā atrada ſchahdus jautajums 1) „Kurſch materials ir preeſch kalejeem lehtahs: kohku ohgles jeb alminu ohgles?“ Schis jautajeens efoht jau ſenaki pahrrunahhts un toreiſ peerahdihts, ka kohku ohgles efoht tam, kam tahs japeht, dahrgakas ne lā alminu ohgles; jo 6 lihds 7 puhri kohku ohglu efoht til ſtipras, ka weens puhrs alminu ohglu, kurſch 55 kap. maſajohht, kamehr weenu puhru kohku ohglu newarohht dabuht beſ 11 lihds 12 kap. 2) „Wajſchkindelu juntus war lahpiht, kad daiſchi ſchkindeli ſapuwuſchi, kas pee tam jaewehero un lā jaſalihgt ar jumiki?“ Par ſcho jautajumu ſaweenojahs uſ to, ka tahdus juntus warohht itin weegli iſlahpiht, un ka wiſu labaki efoht ar jumiki uſ deenas-algu ſalihgt, tadeht lā tahdu iſlahpijumu wehrtiba efoht eepreeſchu gruhti notakſereht. —

No Iſkiles tohp „St. f. St. u. L.“ rakſihts, ka tureenes maſajam mahzitaju pagastam, kurā efoht 8 ſemneeku mahjas un tikai 50 wihreeſchu dwehſeles, tapuſe Mahrtina deenā jauna ſkohla eſwehtita, kura zaur pagastu lohzelku uſzihtigu ruhpeſchanos uſbuhweta. Mahzitajs efoht dahwinajis ſkohlai 1000 rublus un kohkus iſ ſawa meſcha.

Wiltigas papihru naudas taiſiſchanu finanzzministerija ir daiſchadi mehginajuſe iſnihzinahht. Tagad ſchi ministerija, lā Pehterburgas awiſes rakſta, ir nodomajuſe papihra naudu ar gluſchi jaunahm ſihmehm taiſiht. Pee lihdsſchinigahs papihra naudas ir tas truhkums, ka uhdens-ſihmes, kas pakaltaiſitajeem wiſu gruhtaki iitaiſamas, ir tā ar krahſahm (pehrwehm) apſeatas, ka tahs pee gluſchi jaunās naudas war til ko ſaredſeht. Schis truhkums pee kahdas wiſu jaunakahs 25 trubtu gabala prohweſ ir gluſchi nowehriſts. Papihrs ir plahnaks ne lā pee lihdsſchinigahs naudas. Krahſa ir balta un portreja naw drukata, bet par uhdens-ſihmi eetaiſita. Uſ muguras puſi melnā eekantejumā ir laſams baltā rakſtā iſwilkums iſ manifeſta par kreditu biletekm. Schi prohwe efoht jau finanzzministerijai preeſchā.

Mihgas-Dukuma dſeļszeta beedriba noturejuſe 30. Oktbr. generalſapulzi, kurā direkzija likuſe preeſchā, ka peemineta dſeļszeta dambis efoht til tahl gataws, ka wehl tikai 16 werſtes atleekoht preeſch nahkamā pawafara ko taiſiht. Pee tiltu un zaur laiſchamahm weetahm materials efoht pa dalaſ ſagatawohts. Kohla-tilta weetā, kuru eſahloht nodohmajuſchi taiſiht, tapſchoht dſeļses tilts taiſiht. Pee tilta buhweſ tapſchoht wiſu ſeemu ſtrahdahts un tas tikſchoht lihds Maija mahneſcham gataws. Efoht zerams, jauno dſeļszetu nahkamā wafarā gatawu dabuht.

Preeſch Wentſpils ohſta iſbuhweſchanas efoht no walſis rentrejas 20,465 rubli atwehleti.

Wezu walodu (Greeku-un Latinu-) eeweſchana Kreewijas gimnaſijas ſazehla Kreewu awiſes leelu trohſni un daudſ pretojahs ſchihm walodahm un iſſazija, ka tahs ne-

efohht nemaj wairs wajadſigas un nebuhſchoht eſaknotees. Kad nu angſta waldiba tomeht ſcho walodu mahziſchanu pawehleja, tad leelais trohſnis gan apklufa, bet wezo walodu preteneeki, pee kureem ari daiſchi gimnaſiju ſkohlotaji peedereja, tomeht wehl nerima pret ſchihm walodahm runahht. No Kreewu awiſehm tikai diwas („Maſkawas awiſe“ un „Kreewu paſaule“) peekrita ſauſchu apgaiſmoſchanas ministera dohmahm. — Tagad apgaiſmoſchanas ministers pa walſis deenwidus-dakahm zefodams un ſkolu, ihpaſchi gimnaſiju buhſchanu apſkatidams, atrohd, ka Kreewu publika nemaj wairs nau pret to, ka wezahs walodas gimnaſijas eeweſtas. Wiſur wiuſch tapa ar gohda parahdiſchanahm uſnemts un tam pateizibas iſſazitas par to, ka wiuſch wezu walodu mahziſchanu eeweſis, beſ kurahm newarohht uſ uniwerſitetehm nemaj pareiſi ſataiſitees. Tā tad Kreewijā ir panahhts ka minas gimnaſijas ir tahdas, lā tahm jau ſen wajadſetu buht: Kreewijas uniwerſitetu ſtipris pamats.

Nelaimes uſ Kreewijas dſeļszeteem. „Pehz Zela ministerijas awiſes“ pehdigōs 5 gadōs uſ Kreewijas dſeļszeteem

1870.	gadā noſiſti	208,	eewainoti	370	zilweki.
1871.	„	253,	„	485	„
1872.	„	261,	„	490	„
1873.	„	300,	„	481	„
1874.	„	391,	„	637	„
Kohpā.		1413,		2463	„

Pehz ſcheem ſkaitleem katrā gadā zaur zaurehm ir 775 zilweki nelaimiqi tapuſchi. No ſcheem 1942 ſtahweja dſeļszeta deeneſtā Pa mineteem gadem dſeļszeki wairojahs no 10,831 uſ 17,459 werſtehm.

Mihgas Kreewu Aleksandera gimnaſija ir tagad gluſchi gatawa un, lā „Riſchli weſtniks“ rakſta, jau 4. Noemberi tſchetri ſemakahs klaſes pahrzeltas uſ jauno ſkohlas namu; augſtakahs klaſes buhſchot wehl kahdu laiku wezā ſkhlas ruhme palikt.

No Ceepajas. Ceepajas awiſe rakſta, ka lihds 2. Noemberam tureenes ohſtā atnahluſchi 511 fugi. Pehdigās deenas andele efoht itin brangi gabjuſe, ihpaſchi ar auſahm un ſehklahm, un tapat ari ar ſilku un ſahls pahrdohſchanu. Lihds peeminetai deenai efoht eelſchſemes prezes iſweſtas 195,086 tſchetwert. rudſu, 155,807 tſchetwert. meeſchu, 152,767 tſchetwert. auſu, 16,488 tſchetwert. firnu, 14,405 tſchetwert. linu ſehllu, 88,262 pudi linu, 100,805 pudi lupatu, 61,438 pudi tabaka, 11,200 pudi ſaulu u. t. pr.

Saimneezibas nodata.

Kā guſchnas (uſchnas) iſnihzinajamas.

Schi neſahle, kas daiſchōs gaddōs daudſ laukōs aug, ir ſemkohpjeem daudſ raiſes padarijuſe, un tadeht to wehſchchanos pamohdinajuſe, lihdselkus atraſt, ar ko waretu to iſnihzinahht.

Tahdu lihdseku ir wairaf, bet ihpafchi diwi, kas, abi lohpa isleetoti, guschnas pawisam isnihzina, prohti:

- 1) pareisa augu fahrtiba un
- 2) guschnu nogreeshana preeksch winu seedeshanas, kur winas parahdahs.

Guschnu faknes sneedsjabs 4 lihds 5 pehdu dsili semē eekschā un tahm ir tahds dsihwibas spehls, ka tahs jo prohjam aug, pat tad, kad winas ar arllu 8 lihds 10 zoli tohp nogreestas. Saknes tilai tad isnihst, kad guschnas pabeiguschas aukt, kad tahs ir gatawas. Bet lai winas netaptu gatawas un fehklas nerastos, tas ir janowehrsch, lai schihs schahdigahs fables fehklas zaur wehju netaptu tahlaki isplatitas.

Starp muhsu kulturās-augeem (lauku-augleem) ir wairaf tahdu, kas guschnu augshanu aiskawe, kamehr ziti ir tahdi, kas winu augshanu paweizna. Pee pirmeem peeder ihpafchi abholinsch, kad to wairaf gadus par ganibu tura; rudsi un labi apkohpti kartupeli un rahzeni; kamehr kweefchi, kad tee nau labi auguschi, lauj guschnahm jau wairaf usdihgt. Bet wasaras labiba un ari lini ir tee augi, kurds guschnas wifu wairaf aug un zaur to arweenu wairaf isplatahs.

Krectni audsis abholinsch tihra wifu labaki laulus no guschnahm; pat tad, kad preekschangi no tahm ir pilni bijufchi; starp abholinu atrohd gan ari daudsreis pulku guschnu bet lihds seedeem tahs netohp tadehl, ka winas lihds ar abholinu noplauj. Ohtra un trescha gada ir ta pat; zaur abholina wairaf reises noplauhanu un noganishanu, guschnu faknes tohp nespehzigas un isnihst. Taja labiba, kas pehz abholina nahk, tadehl gandrihs nekad nau guschnu.

Rudjds guschnas tilai tadehl nerahdahs, ka rudsi pawasardos ahtri aug un nelauj guschnahm usdihgt; kweefchds ir jau wairaf guschnu, tadehl ka tee pawasardos lehnaki attihstahs; tilai tad, kad kweefchi ir itin bees, tee nelauj tahm usnahkt. Bet tomehr tahs ir ari starp rudseem un kweefcheem, lai gan tilai ka glufchi mas neredsamis stahdinsch, kursch tad tilai nahkamds augds pilnigi attihstahs, kad rudsu un kweefchu rugaji netohp drihs pehz plauschanas ap-arti, kamehr guschnu masahs faknes ir wehl ihjas.

Kad kartupelods un beetes lauj guschnahm usnahkt, ir wifu masaki attaisnojams, jo ihpafchi tur tahs ir wifu weglaki isnihzinajamas. Ausahm pehz meescheem un sirneem, jeb meescheem pehz kweefcheem, ir wifu wairaf no guschnahm jazeesch un tur ir tilai weens lihdseklis, ar ko winu tahlaki isplatishnohs war nowehrst, prohti wifas guschnu galwas ir noplaujamas; tas jadara Juni mehnesi, t. i. ihsti taja laika, kad guschnas gandrihs 1 pehdu augsti pahrauguschas pahr meescheem, ausahm jeb sirneem. Kad mehshauemam wifus lihdseklus lohpa, kas preeksch guschnu isnihzinashanas wifu wairaf palihds, tad tee ir schahdi:

- 1) Pareisa augu-fahrtiba, ar 2 jeb 3 gadeem stahwofchu abholinu, un pareisa augu mainishana, pee lam til zil ween eespehjams jafargahs, ka tahda labiba pahotram jeb wehl pah trescham lahgam netohp weena lauka zita pehz zitas fehsta, kas guschnu augshanu lohti paweizina.
- 2) Abholinsch un jahlu fehklas jafehj beeschi, tadehl, ka zaur to ganiba tohp til bees, ka guschnas pahlee lai dalai nosmohl.

3) Guschnas ruhpiigi janoplauj wasaras labibas, grahwmalas, zelmalas, pee ehlahm un wisur, kur tahs ween parahdahs, un tas jadara ihsta laika, preeksch seedeshanas, un ne tilai lauku-guschnas ween, bet wifas zitas guschnu flakas.

4) Kartupelu-lauks jatihra ruhpiigi, lai guschnas newaretu usdihgt un tapat guschnas jaispluhz, jeb jairawe no lineem ihsta laika.

5) Rudsu un kweefchu rugaji ir drihs pehz plauschanas fegli ja-ear un wehlaki rudeni ja-ar dsilaki.

6) Wisi kaimini jaluhds, lai tapat nelauj guschnahm usdihgt, tadehl, ka zitadi wisi ziti puhlini mas ko pahlihs, jo guschnu fehklas eet ar wehju tahl.

Guschnu isnihzinashana nau labi eespehjama, kad wairaf lohpa dsihwodami semkohpi pee schi darba ar ruhpiibu nekerahs, un ne tilai weena gada ween, bet to neeewehro il gada.

Sintenis.

Wehl kahds wahrds lohpu ehdamā lectā, ihpafchi ka ar to jaapeetahs, lai pawasardos ne-usbruktu truhkums.

Muhsu semkohpjeem ir daudsreis seemas un auksta pawasara dehl lohpu baribas truhkums usgahjis, ta ka dascham labam bija laba dala juntu falmi jaisstehre. Schis buhtu dauds reis nowehrschams, kad semkohpi rudeni un pirmā seemas pufar lohpu baribu taipigaki un apdohmigaki apeetohs. Ar to negribeju wis jaziht, ka buhtu lohpeem no peenahkamas baribas dalas ja-atrauj, bet tilai, ka ar baribas krahjumu eesahkuma nebuhs isfchkehrdigi un nekahrtigi apeetees.

Pagahjuschas wasaras ilgī sausa laika dehl wasaras labiba newareja til gards steebrds isaugt, ka zitds auglgds gadd, zaur ko schoruden ari dauds masak lohpu baribas isnahza; tapehz ihpafchi scho seem semkohpjeem ja-apeetahs ar lohpu baribu prahtigi, kas sinams ari bagatahdgs gaddjadara, lai waretu, zil ween eespehjams, no truhkuma isfargatees.

Katras labibas falmi no weenas rijas iskluhluma buhtu janoswer, lai waretu zil nezil aprehkinaht, zil pawisam isnahk; tas pats buhtu ar seenu un abholinu darams. Weenu wideju wesumu noswerot, war pehz wesumu skaita aprehkinaht krahjuma wispahrigu swaru. Pee tam jasina, ka seens un abohlinsch ilgaki stahwedams pasaudē kahdas prozentes no sawa swara.

Kad nu wispahrigi sinams, zil pehz swara baribas ir schkuhnods un gubends, tad ja-aprehkina, zil weenam lohvam war pah deenu doht. Baribu nebuhs nekad laut bes swara jeb zita aprehkinuma dot, pee lam ari no isbahrstishanas jafargahs; schihs masas puhles nepaleek bes saweem augleem.

Bariba ja-aprehkina ari pehz winas labuma, jo no slittakas baribas ir wairaf us reis jadohd, ne ka no labakas. Mahziti semkohpi faka, ka puds seena no purwainahm plawahm ne-esohht wairaf wehrts, ne ka pohds labu plawu seena, un ka puds labu wasareja falmu esot preeksch baribas spehzigaks, ne ka puds slitta seena.

Semkohpis daritu labi, kad tas lohpu baribu ta aprehkinatu un eedalitu, ka katra gada kahda dala taptu us nahkamo gadu atlizinata, ka to daschi Widsemē dara. Seens

un šalmi naw lihds beidsamam kuschkam janoehdina, tapat ka beidsamais rubulis naw isdohdams, jo war atgaditees neaugligi gadi, kur tad schis atlizinajums ir no leela swara un glahbejs no truhkuma. Atlizinata bariba, lai ta zaur ilgu stahweschanu swara wehrtibu nesaudetu, ir nahlamà rudenì pirmà janoehdina un tahs weeta jano-leel atkal tik pat seels, ja eespehjams wehl leelaks krahjums preeksch atlizinaschanas. Tà gadu pehz gada krahjot un atlizinajot sakrahsees tahds wairums, kas paschà neaugligà gadà no truhkuma issargahs. Tad nebuhs lohpi ar fatrudejuscheem, newefeligeem jumta salmeem jaehdina, pee kam wehl ta schahde zetabs, ka ehklam jastahw wisu wasaru bes jumta un leetus paweizina bakku truhdeschanu, un rudenì jamaksà jumikim par jaunu apjumfchanu.

B. G. — Widsemè.

Semkophis Limbaschu apgabala.

Peef. no redakzijas. Lai gan daschas no schim it rikti-gahm dohmahm jau ir issajitas Sintenis f. rakstos „Balt. Semk.“, tad tomehr scho raksteenu it labprahst usnehmam tadeht, ka schini swariga leeta pahrdauds runahst newar.

Rahds wahrds pahr lehzahm (Ervum Lens) un wihkeem (Vicia sativa).

Kursemè un Widsemè ta leelaka dala sauz un tura lehzas un wihkus par to paschu stahdu, jo reti schur un tur tahds trahpahs, kas schohs stahdus schkir; kas nahk no tam, ka te lehzas, zil man sinams, lohti mai pasihst un kohpj. Ari zeen. Semit f. wihkus — laikam us teem labak norahdidams — sauz par lehzahm. — Woi te newaretu schkirfchana buht un faukt, ka to jau daschi dara, stahdu Vicia sativa tikai par wihkeem? —

No lehzahm (Ervum Lens) esohst tahs melnahs ar fliktaku semi meera, ne ka tahs dseltenahs, starp kurahm atkal wairak daschadu lehzu isschkir. Winas panefs daudf aukstuma, un ir schè ka weengadigs stahds pasihstamas, bet deenwidus Giropà esohst ne reti seemas sehja. Winu sehklas, ihpachi schabi wahritas, teekoht ehstas.

Wihkus (Vicia sativa) kohpj pee mums tiklab minu sehklas, ka sakbaribas (sehla) un seena pehz. (skat. Balt. Semk. Nr. 25. no S. f.)

K. A. Leijinsch.

Tukuma semkophibas beedriba.

(Skatees „Balt. Semk.“ Nr. 29.)

Schahdus labumus war panahkt:

- 1) Us kreetni apstrahdata, tihra un labi mehflota lauka.
  - 2) Zaur stipri jauktu ahbolina-saktu sehflu isfehjummu no wismafak 30 mahrz. us weenas puhraweetas semes.
  - 3) Ka un zil stipri ahbolinu-saktu sehklas sajauzamas, tas ja-aprehkina pehz semes ihpachibas. Ja seme ir laba ahbolina-isdeweja un ja grib wairak plaut, ne ka noganiht, tad janem kahdas 3/5 dalas ahbolina un 2/5 dalas saktu no wisa swara, prohti no tahm minetahm 30 mahrz.
- Lai ahbolina nosufchanai us lauka waretu nolihdseht, tad jaiswehle daschadas sortes no ta un prohti lihds ar kahdahm 8—10 mahrz. farkana ahbolina wehl 2—3 m. bastard-ahbolina, 2—3 mahrz. dseltena apinu-ahbolina un 1—2 mahrz. balta ahbolina. Tahlak lihds ar 6 mahrz.

timotejas wehl 5 mahrz. angliskas rai-sahles (Raygras), 5 mahrz. italiskas rai-sahles. 4 mahrz. knaut-sahles (Knautgras) un 1 mahrz. lauka-kimenu (Feldkummel). Tahs dohmas, ka rai-sahles kursemè pa seemu us laukeem isnihkt, nau taisnigas; gan eegadahs, ka kahdu reis 3. gadà tas noteek, bet ari tikai reti, kur turpreti zitas sahles lauku tik stipri apaug, ka rai-saktu nosudums 3. gadà neso neksahde.

Lauka-kimenes ir tikpat us ganibas-lauka, ka ari seena preeksch leellohpeem lohti derigs peelikums, turklahst wehl lehti pee-eijamas un 3 gadus isturamas.

Ahbolinu-saktu isfehjuma maksas pee 30 mahrz. us weenas puhraweetas semes buhtu schahdas:

8 mahrz.	farkana is ahbolinsch . . .	à 12 f. = 96 kap.
2	bastard-ahbolinsch . . .	à 25 " = 50 "
2	dseltenais ahbolinsch . . .	à 8 " = 16 "
1	baltais ahbolinsch . . .	à 20 " = 20 "
1	kimenes . . .	à 5 " = 5 "
5	timoteja . . .	à 10 " = 50 "
4	angliska rai-sahle . . .	à 10 " = 40 "
4	italiska rai-sahle . . .	à 8 " = 32 "
3	knaut-sahle . . .	à 20 " = 60 "

30 mahrz. . . . . = 3 rub. 69 kap.

Wez-Sahtes semkophibas-flohla ir schis sehklas it wisa no Meh kunga Berlinè pirkuse un jau kahdus 2 gadus tahda wihse jauktas audsinajuse, kas winai lihds schim lohti labi idewees. Kas schahdas sehklas few grib eegahdatees, lai tas nemahs tohs puhlinus, us Wez-Sahtes semkophibas-flohlu nostaijaht un tur tahdas luhgt apgahdabt. *)

Kad direktors Sintenis f. scho preekschlasfchenu bij beidsis un wisi derigee pahrspreedumi no sapulzejuscheem ari jau bij gala, tad sapulze nehma preekscha wehl to jautajeenu kreetni apspreeft: „Waj ir derigi, kalpu mainas-deenu us rudenì pahrgrohst, jeb waj atstahst av Turgeem?“ Behtin f. ar skaidreem un prahtu pahrleezinadameem wahredeem lifa sapulzei preekscha, ka kalpu mainas-deena no lihdschiginigeem Turgeem us rudenì newarohst tapt pahrzelta, — un it pawisam kalpu mainas-deenas pahrgrohstschaua maj lihdseschoht, kalpu-dsihwi pahrlaboht, to gan laikam waijadseschoht pawisam us zitada zela luhkoht panahkt. Pehz ihfas debates wisa sapulze peekrita Behtin f. dohmahm.

Beidsiht sapulze wehl apnehmahs us barona Liewen Jaun-Sahtes f. preekschlikumu par to ruhpetees, ka Tukuma apgabala us preekschu taptu kreetnis lohpu-ahrsts apgahdats.

Wispahriga dala.

Atkal no Jaunpils, Kursemè.

Mani mihki kaimini pa kreifu un labu . . . . . Ch . . . . . tz un Chr. B — rt usleek manai spalwai darbu, kas winai lihds schim naw bijis parasts: druzim winu wehstulehm runahst preti. Schis spalwu-karsch pret wineem gan ari schai reisè wifai shws ne-Isnahks, jo „wehstules“ rak-

*) Zeram, ka Sintenis kungs tahdeem, kas tahlu dsihwo, islihdschs ar rakstu. Tapat labprahsigi nahks walihga „B. S.“ redakzija.

stijais johzigi aismen teatera israhdischanas schkehrstus, kas wineem likti zela, — ta ka es pasmeedamees scho awischu layu ka daschu zitu buhtu lizis uohst pee malas, jo ka tee kas ihfa laika war fasneegt weenu ohtru eeksch sawas farunaschanas lihkmumu met zaur awisehm, lihkmumu pa llesmuischu, Dohbeli un Zelgawu man leekahs ehrmota leeta — nebuhtu ari schai reisē zeenij. redakzia — kura to, ka leekahs mihl — sawus peesihmejumus peelikuse klah, pee kureem atdurshchanahs buhs katram kas to tur minetu leetu pats peedshwojis un tapehz gruntigi isin.

Zeenijama redakzia! Ir gan teatera israhdischanai pee mums scho pawasari schkehrsli likti zela un tomehr muhsu atgabals gara attihstichanas stahwokla pehz naw tahds kahdu juhs winu fakat — bet tam preti dsihwojam pascha Kursemes firdi un paldeems Deewam gaismas faule mums spihd fen gadeem tik gaischa ka tik ziteem pagasteem. Bet juhs muhs ari leekat pa dauds tablu atpakal tumshcha fenatne: winu reis Tegefa laikos un nu wehl widus gada simtenes! To mehs nepelnijuschi un ja juhs muhs wahrdeem netizat, luhgtu, apraugat muhs, juhs muhs tik tumshbas puhkus neatradiseet un pasaule mums naw ar dehleem ainsnaglotu. Mums ir kohshas basnizas, stalti skolas un teefas nami, smukas mahjas, gan drihs jau wisas ar grunti eepirkas, dschedaschanas kohri, lasichanas beedribas, awischu lehwenis un ja no Zuhfu zeenij. lapas schogad ne wisai dauds eksemplaru rohдах, juhs jam paschidsirdat „wehstule“ ka atpasihstimees un labosimees. Mums ir ari lugu israhdischanas bijuschas un wehl gaidamas, pa llesmuischu, pa Jaunpili, pa Alshadumuischu pa Alkermuischu un dauds zitās weetās. Kai nu teateri par tahdu gaismas eewedeju un lihdselli newaram eeraudsiht ka daschi — pehz muhsu spreeduma nahk gaisma weenweenigi zaur kreetnu, riktigu gara darbu un puhlinu ar ihsti Deewa likto grunti — weenalga, mehs winu ari eeraugam par newainigo preeku, ar ko laiks zilwekam desmits reis labaki teel peewadihts, ka ar eeschanu pa krohgeem un ta j. pr. — tapehz esam sawus skohlas namus us to atwehlejuschi, sinams ar weenu ar tahdu peesihmejumumu „ka wis pehz kahrtas peerahdihts un isluhgts un paleek pareisas rohbeschās.“ Ja nu jums wehl faku ka ari eeksch schihm deenahm atkal weenu skolas namu us to eewehlejuschi, wai tad stary rindinahm newarefeet lasiht no kureenes sche „tee launi gari“ zehluschees, kas jaukuschi to leetu? Newaru un negribu wisu to pulksteneem iswaniht pa Kursemi, ka sche bijis, bet es tik to faku: kad teem pascheem waldneefeeem, kas ar mihlu prahtu wisu atlahwusch, jadsird netihkamas un jalasa nepelnitas pahrmeschanas, skaidri bes wainas, ja tam pascham pagastam ir teefas nams ar leelahm istabahm, woi tad buhtu ko brihnetees kad skolas nams otrreis us to negrib doht? Un tik tee schkehrsli bijuschi, wairak ne. Pee tam wehl japeemin: kad weena pagasta 3 un wairak beedribas sametahs us teatera isjohskochanu un weena pehz ohtras luhds skohlas sahli uu weenai ka ohtrai ta pati peeprasahanas rekte, kurai katrai dohseet? wisahm? tad il pahrnedelas behrni lai iskrasmejahs no skohlas un skohlas sahle jayohsch, kas jam bes skohlas kaweschanas naw — diwejahm? weenai? Tad buhs skundeschana. Zuhhs redsat, ka tahs leetas isnahl. Es gan tas nebijis, kas skohlu leedjis — bet wai es, waj zits, kam ta pati rekte pee tam — alga weena: es sawa

zeenij. beedra teesibu aistahwu — un ko winsch un ziti „Mahjas weesi“ Februara mehnesi dabujusch, lasiht, naw bijis arween par teatera lustes pawairoshanu. Zeenij. teatera isrihlotaji lai mekle wainu ne pee mums, ne pee laudihm, ne ari eeksch sawa gada, — un — nenemeet par launu — zeenij. redakzia lai neisschauj nu jaw 2 reis sawu schaujumu pulweri welti. Mehs tik tumshineeki neesam — nahkat, skatatees paschi. Zuhhs muhsu namus atradiseet wala un zeru, kad buhseet muhs apskatijusch, kahdi esam, juhsu shtws peesimejumus par mums paliks nohst. Tas buhtu tas labakajs gals muhsu spalwu karam — jo abi gan esam meera mihlotaji.

A. Bernewig,
Jaunpils mahzitaja.

Redakzijas atbilde. Katrai leetai esohht diwi pufes: laba un launa, un schodeen mums ja-atshst, ka teem laikraksteem, kas tik reisi nedela isnahl, ari ir kahda pufe, kas wisai launa naw. Par peem. mehs tagad eespehjam us zeen. Bernewig mahzitaja abeem raksteem weena reisā atbildeht. Zeenij. B. l. laikam nesaunosees, ka to daridami eesahlam ar wina beidsama raksteena beidsameem wahrdeem: „jo abi esam meera mihlotaji.“ Teesa ir gan, bet wezajs Latw. rakstneezibas tehws faka: „Neds alasch stihdinsch par launu,“ un schohs wahrdues eewehrojoht ari ja-atshst, ka mehs sawu schaujamo pulweri nema ne-esam par welti isschahwusch, jo kad tee nebuhtu pilnigi mehrki trahpiti, tizat mums, zeen. mahzitajs, tad mehs pahr scho leetu nebuhtu dabujusch, tik skaidri isrunatees.

Un nu sahksim no pirmā gala. Papreeksch apluhksim to lihdsibu ar Tetzeli jeb Diezeli, kas 1502. gada us pawesta pawehli eesahka andeletees ar grehku peedohshanas zedelem un scho andeli dsina pilnus 15 gadus, lihds winsch, neschksibas darbu dehl, tika noteesahs us besgaligu zee-tuma sohda. Ar Tetzela andeli mehs salihdsinajahm Jaunpils Pakimschu puischa besdeewibas darbus, kas ar Deewu aishuhgshanu zaur mahzitaju bija mehginajis sawu sahdsibu apshleht jeb sawu nemeerigo sinamu firdi apmeeri-naht, pee tam wehl no kahdas meitas 1 rubli tapinadams, ar ko mahzitajam maksah par Deewa-luhgshanu. Mehs turklah ar isazijahm, kadaudis tuhksoschi ne-attihstito tautas brahtu nedara zitadi un ka wajagoht wairak gaismas. — Deemshchl mums ir schodeen japaleek pee tam, ko reis sazijusch, tik ka ne us kahdu wihsi nespehjam ar Bernewig mahzitaju tani sinā weenōs prahtōs sanahkt, ka muhsu lihdsiba simejotees ari us winu jeb ziteem mahzitajeem, lai gan no ohtras pufes — un kurai leetai nau diwi pufes? — negribam leegt, ka to ari tā wareja saprast, ka B. kungs dohmā. Ja tuhliht wahrda nepeesaujahm, ka schi lihdsiba us B. kungu jeb us wina amata brahteem nesimejahs, tad tas notika tai droshā pahrleezinashana, ka neweenam nenahks prahtā, Lutera mahzitajus ar Tetzeli salihdsinahkt, kas tatschu wispirms tadeht ir Lutera mahzitaji, ka Lutera Tetzela grehku darbeem pretojahs un sawā isklaidrotā tijibas-mahzibā no Romeeschu katoleem atschkirahs. Sinams, kad to leetu tā sahkl rehkinahkt: Tetzelis nehma naudū par grehku-peedohshanas zedelem un Lutera mahzitaji nem naudū par aishuhgshanaht, tad gan isnahl greisi. Bet tā tas rehkinums naw riktigi un redakzia ari tā naw rehkinajuse, bet schahdā wihse: Tetzelis grehkoja

Deewa wahrdu neleetigi walladams un tee Lutera draudschu lohjekli, kas Deewa luhgſchanas baſnizà iſleetà par apſegu ſaweem grubteem grehkeem, ir Tetzeliſim lihdsigi, jo wiini ari grehko Deemu apſmeedami jeb wina ſwehtu wahrdu neleetigi walladami. Mahzitajs, draudſes lohjekli luhgſchanas Deewam preeſſchà neſdams, newar grehkoht, tadeht lihdsi ſcho weetu winam ar Tetzeli teeſcham naw ne kahdas dalibas. Bet ari ne tani ſinà, ka wiinſch par aiſluhgſchanahm nem kahdu dahwanu, kas no laba prahta dohta. Mahzitajs ir zilweks, kà mehs wiſi. Ja nu mehs ar pilnu teeſibu ſakam: es ſawu amatu waldu wiſpirims, lai man buhtu pajumts un pahrtikums, un tad: es wiku waldu ar uſzih-tibu un mihleſtibu, lai maneem tuwaleem no tam atlehtu garigs jeb laižigs labums, lai es ſtrahdatu preeſſch wiſas zilwezes un buhtu winas derigs lohjekliſ; ja mehs tee ziti tà ſakam un darom, waj tad nebuhtu teeſcham netaiſniba, kad pagehretu, lai mahzitajs ſawu amatu iſpilda ar uſzih-tibu un mihleſtibu, bet lai wiinſch par wiſu to iſ ne kà nem? — Daſch ſajihš: mahzitajam ir muſſcham un zitas eenahſchanas, par ſawa amata iſpildſchannu winam nebuhs ne kà nemt. Kà tas ar tahm muſſchahm tagad ir, mehs ſemkopi to it labi ſinam. Tomehr newar leegt, ka daſcham mahzitajam ir leelas eenahſchanas beſ kahdahm dahwanahm. Bet winam ir ari leelas iſdohſchanas, neween preeſſch ſewiſ, bet ari preeſſch zieceem — preeſſch nabadſineem, kuru apſchewloſchana tatſchu pilnigi ſa-eetahš ar mahzitaja amatu. Un paldees Deewam, ir ari mahzitaju, kam teeſcham ſcheglika ſirds un ar to — leelas iſdohſchanas. Tà wiinſch tad no ta pahrtikufchà ſanem un to ſanemto pa datai tam nabadſinam atkal atdohd. Bei tam daſch griib mahzitajam ar miſlu ſirdi ko doht, kadeht to lai ar waru atſumj? — Bet nu ne wiſeem mahzitajeem ir leelu leelahš eenahſchanas; daſcham nogruntetas, paſtahwoſcham eenemſchannas ir lohti maſas, un tomehr mahzitajs tà newar dſihwoht, kà praſiſ ſtrahdneeks: winam jaſateekahš ar augſteem un ſemeem, winam ja-dſihwo un jagehrbjahš glihtaki, japehrſ grahamatas, jatur ſirgi un deenderi, wiinſch ar griib ſawu familiju iſglihtoht un ne par apſmeeklu tureht un audſeht, un pahr wiſahm leetahm: winam ir teeſiba wairak pelniht un zitadi dſihwoht, ne kà praſtam ſtrahdneekam, jo wiinſch labu ſtrehki no ſaweem dſihwibas gadeem ir pawadijiiſ mahzidamees un ſtuderedams, wiinſch ir ſawa jeb ſawu wezaku kapitalu iſtehrejiſ un zere no ſawas weetas maſakajš til daudš eenemt, ka waijadſigš preeſſch lahtigas dſihwes. — To eewehrojoht mums ja-atſihſt, ka wiinſch beſ eenahſchannahm par amata dariſchannahm newar iſtikt, ja ari griibetu, un tadeht ar daſch mahzitajs jau eewefchannas-noſajijumš (Vocation) ir norahdihtš uſ tahdahm eenemſchannahm. Turpreti par daſchahm amata dariſchannahm jau pehž liſkuma ir ihpaſcha maſa noſajita, kà par uſſauſchannu, peerakſiſchannu pee Deewgaldà eiſoht zc. Wahzſemè, kas tatſchu lohti attihſtita, ari jamakſà teem amata wihreem, kas pehž turenesh jauneem liſkumeem mahzitaja weetà bruhti un bruhtganu uſſauž. Un tur ne weenam enahſ prahta ſajihſt, ka tas buhtu nepareiſi.

Aiſluhgſchannas ir ari amata dariſchannas, lai gan zitadà ſinà, kà uſſauſchanna. Winas dibinajahš uſ Pah-

wila wahrdeem: 1 Tim. 2. 1, 2. „lai mehs meerigi un klufi dſihwojam eekſch wiſas Deewa-bijaſchannas un gohda.“ Kad zeen. Bernewig mahzitajs atſiniſ par waijadſigu peerahdiht, ka aiſluhgſchannas „no Deewa ne ween atlautas, bet ari pawehletas,“ tad wiinſch ar to aplinkus iſſaka, ka redakzijas wahrdos ſchahda atwehle un pawehle buhtu leegtas, un kad wiinſch tahlak veemin, ka tahš ne kahdà leetà nebuhtu lihdsinamas ar Tetzela tumſibas-darbeem. tad laſtajs pilnigi teel apſtiſpirinahts tās dohmās, ka B. l. teeſcham to leetu tà ſapratiſ, it ka mehs buhtu no aiſluhgſchannahm ar nizinaſchannu runajuſchi. Ka mehs to ne-eſam darijuſchi, bet tilai tohs rahjuſchi, kas ar aiſluhgſchannahm diſen beſdeewibu, warehš nolemt no ta, ko tuhliht par ſcho leetu iſteikſim.

Nezeram par tahlu kehruſchi peenemdami, ka leela dala no Lutera draudſchu lohjekleem wehl ſchodeen nau ſkaidribà, kahdà ſinà aiſluhgſchannas baſnizà noteek. Kà neween iſ ſauſchu runahm un atſihſchannas, bet it ihpaſchi no wiinu pagehreffchannas pee aiſluhgſchannahm war nojehgt, tad „daudš tuhſtoſchi apmahnito nabadſinu“ tiž, ka aiſluhgſchannahm kahds laižigs ſpehſš, ſcho jeb to nelaimi dſeedeht, un kà aiſluhgſchanna eſoht jo ſtipraka, jo wairak par to maſſà, juſtament kà ziti Lutera dr. lohjekli eet pee katoſu mahzitajeem ſchahduš un tahduš neekuš eefwehtiht un tad ar ſcheem eefwehtiteem neekeem zere waj nu nahloſchahš ligas (lohpū mehri un wahjumu, kahpoſtu tahrwuš, ſlimibas zc) nowehrſt, jeb eſoſcham iſnihzinaht. Bahr ko gan daſchahš Lutera baſnizahš nepagehr Deewa aiſluhgſchannas! Bahr lohpineem, pahr labu jeb ſliktu labibu, pahr ſauluſſimibu un azu-wainu, un kas wiſas tahš kluhdas un wainas, tohs preekuš un tahš behdas war iſſkaitiht, ko grubta jeb weegla ſirdš mihtam Deewam pawehl un pateiž, tà ka daſchu reiſ ar aiſluhgſchannahm eet ilgaki, ne kà ar ſprediki! — Bernewig mahzitajs, kà iſ wina rakſteena redſams, iſhtas aiſluhgſchannas no ſchahdeem tahdeem ſludinajumeem it ſtingri ſchkir, un kamehr wiinſch par pirmahm mihleſtibas dahwanas warbuht ne-atſumj, tamehr wiinſch par beidsameem nauđu nemt tur apakſch ſawa gohda.

Tahda ſchkirſchanna leekahš, neween waijadſiga, bet ari paſpehš ar laiſu to newareiſibu iſnihzinaht, pahr kuru mehs 26. Nr. runajahm. Kad lohpū wainu ſuhdſetu-lohpū dakterim, lauku-wainu kahdam kreetnam ſemlohpim, un ſaulu- un azu-ſlimibu dakterim, un Deewam atklajās aiſluhgſchannas baſnizà til tahdas leetas, kas pehž teem paſcheem Pahwila wahrdeem, kuras B. mahzitajs aiſluhgſchannahm par pamatu peewediſ, draudſi wadinatu uſ „meerigu un klufu dſihwi eekſch wiſas Deewa bijaſchannas un gohda,“ — tad mehs ar driht iſnihzinahtu mahmu-tižibu, daſcham ligas un kluhdas. Slimuš lohpuš dſeedinata pehž ahrſiſ padohma, wahjuš ſahktu labaki baroht, ſliktuš laukuš lohptu jo kreetnaki un ſaulu-ſlimee eetu pee daktera jeb ſahktu jautahht, kà meeſa jakohpi, lai tohp weſela? zc. Daput ſagli ſawuš kriminal-noſeegumuš wairš nepaſlehptu ar aiſluhgſchannahm baſnizà un ziti beſdeewigee tahš neturetu par johkeem. — Ka tahdas beſdeewibas un beigohdibas deesgan noteek, zeen. laſtaji redſehš no

schim preekschfihmehm. Mehs jau sinaw, kà Pakimschu puifis isturejees. Preeksch wina darija tapat. Preeksch kahdeem gadeem J. m. wagaris gadu no gada lika Deewu luhgt „pahr labu pahrtikumumu, ar ko mihlais Deews to fwehtijis.“ Un ari bija pahrtizis wihrs, kura kapitais sneedsahs lihds kahdeem tuhksfofcheem rubtu. Tagad schis gohda wihrs, ja nemaldamees, ir Sibirija, tadehl ka wina „pahrtikumums“ gadu no gada bija nahzis — is leelkunga rijahm. — 1868. g. B. m. G. mahju kalps J. S. daudreis mehdsa likt Deewu luhgt „pahr labeem lohpi-neem, ko mihlais Deews ta bagatigi fwehtijis“; un ar bija labi lohpiini, daudis treknafti, ne ka fainneekam. Bet wehlaft isuahja, ka schis treknumis gadu no gada nahzis no zitu lauschu grubti nopelnita ehdamà. Kad saglis tifa no zeeuma isslaifis, tad winsch atkal lika Deewu luhgt „pahr launeem zilwekeem, kas to waija.“ 1870. g. R. dr. N. fainneeks lika Deewu luhgt, „ka winsch no brandwihna un alus dferfchanas atgreetees,“ bet pehz kahdahm deenahm jeb nedelahm winsch schuhpoja wehl jo trakafi.

Waj fchee darbi ir labaki kà Tegeta darbi?

Bet nu zelahs tas jautajums: kà lai mahzitajs sin, waj kahds nopeetni un pateefiga, pasemiga gara grib lai preeksch wina Deewu aifluhdi, jeb waj winam tauns nodohms? Sinams, ka mahzitajs zilweka firdi nespehj flakitees un tadehl winam mainu newaram doht, kad kahds ar basnizas un tizibas fwehtumeem dsen apgrehziibu. Bet gan mahzitajs spehs, ja ari ne uf reifi, tad jele pamafam fawu draudsi atradinahm no schahdeem tahdeem „fludina-jumeem,“ ka B. k. faka, ko ta dehwe par Deewa-luhgschanahm. Un ja ari nahlahs grubti, fawu ahriigi noflumufcho, fatreektu draudses lohjekli ta fakohm atraidiht, tad comehr tas tur gan buhtu jadara, kur kahda schaubifchana zelahs, un ja wairaf ne, tad dahwanas par tahdahm aifluhgschanahm buhtu ja-eemet ihpafcha nabagu-lahde, lai nerahtnais draudses lohjeklis jo pilnigaki fajuh, ka wina nodohmu atfihst un „ka Deews neleefahs apfmeetees.“ Turpreti dahwanas par peeklahjigahm aifluhgschanahm, kas nahl no labas firds, peeder mahzitajam, pehz Deewa wahrda un pehz eeraduma, kas pastahwehs til ilgi, lihds ta weeta warbuht eestahjees kahda islihdfinafchana, kas mahzitajam un draudsei jo labaka, kas ne weenu, ne ohtru kaut kà faifia. Tahda islihdfinafchana zitur jau ir notikufe, kur pehz aprehkinuma, zil mahzitajam par amata darifchanahm zaur zaurim eenahl, ir nolikta ihpafcha mafja, ta kà pehz tam wifas zitas mafsafchanas atriht. Sinams, ka neweenam naw weegli, fawu pahrtiku pa kapkeem falafihst un ka daudis drohfhaki un labaki ir, wifu uf reifi fanemt un fwabads buht; bet kamehr tas nau, tamehr jaiiteek ar to, kas ir, til ka pahrlabofchana, pahrbaudifchana un nogrunteschana ar gan fche buhs derriga.

Wifu lohpa fanemoht muhsu atfihfchana schini leeta ir schi:

Schim brihifcham muhsu Lutera mahzitaji, zaur zaurim nemoht bes eenahlfchanas par daschahm amata darifchanahm newar iftilt, un tamdehl uf wineem brehkt, jeb — kà deemschehl daschs dara — no wineem ar nezeenifchanu runah, ir nepareifiba, ko neweens prahtigis un taifnis zilweks nedrihkt jeest.

Sinams mahzitajam nebuhs to flawu nest, ka winsch efohm naudas-kahrigis; turpreti wina fchehlfirdiba pret nabadfi-

neem un flimneekeem un wina dewiga rohka atwehrs draudses lohjektu firdis, flehtis un rohkas un ta rasees mihlestibas un ufizibas faite fiarp draudsi un winas ganu, kahdai it wifur waijadsetu buht.

Mifluhgschanas lai ir pehz fw. Deewa wahrda, bet „fludinajumi“ pee tahm nepeeder un tadehl buhtu par famaitafchanu un peedaufifchanu, kad pahr tahdahm leetahm basniza luhgtu Deewu, kas nesaeetahs ar mineteem Pahwila wahrdeem, jo Deewa luhgschana ir augfta un fwehta leeta, — winai janoteek gara un pateefiba.

Ta ir muhsu atbilde, zeen. mahzitajs, un tahda gara mehhs rakftijahm to peefihmejumu 26. Nr. Mehhs zeram, ka ne ween Juhhs, bet ari ziti zeen. lafitaji atfihis, ko mehhs ihsti gribejam panahkt. Juhhs apbehdinahft jeb Juhfu amata brahtus nizinahft, mums naw ne prahta nahzis. Wifit atfihst ka Juhhs efat zeenifchanu pelnijufchi, un mehhs Jums to negribam knapinahft, bet wehl jo mafak leegt.

No basnizas eefim uf teateri, til ka tur, fchoreif maf laika dehl, nepalifim wifai ilgi. Pahr teateri uf laukeem un pahr wina goifmas un ehnas pufi mehhs runafim reis jo plafchaki, tagad lai peeteek ar fcheem pahris wahrdeem. Kà jau reis minejahm, mehhs teatra spehles uf laukeem turam ne ween par atlaujamahm, bet ari fawà finà par waijadfihgahm, lai laudis wezo nepareifo preeku weeta watas brihichds atrohn kahrtigu un wefeligu laika palawekli. Tomehr nespehjam tahm dohmahm peekrist, ka teateris, ihpafchi tahda nepilniga buhfchanà, kà lauzineekeem eefpehjamis, efohft ihstis prahta zilafchanas jeb gara attihstifchanas lihdsjeklis. Pehz muhsu dohmahm schis lihdsjeklis jo ahtraki mellejams tanis ar teatre spehli faweentàs fa-eeifchanas, kas gan, ja prahtigi un gohdigi waditas, war palihdsieht pee labu tikumu felme-fchanas zaur pareifu reekfifihmi, prahtigahm farunahm re. Skohlas-namòs, bes kahdas ihpafchas eewehrojchanas un it ka tam ta waijadsetu buht, teatri spehleht un tahda wifse to ta fakohm katra brihdi par klaiju, wifseem peeteetamu weetu padariht, mehhs neturam par pareifi, jo katrai leetai fawis laifs un fawa weeta. Kamehr behrni jamahja, pehz muhsu dohmahm, kas nu gan naw nemaldigas, fskohlas-namòs newaijadsetu teatri spehleht, bet zita brihdi, warbuht pa laika-meteem jeb wafarà, to leegt ari nebuhtu nepareifi. Uf wifu wifsi buhtu ftingri uf to jaluhko, ka teatra spehles dehl nezelahs weltigas kildas, ne ar dsimtis lungu un mahzitaju, ne ar draudsi un fskohlotaju. Ihpafchi winu fiarpà lai walda mihlestiba un ufiziba un ta ari netruhts, kur no weenas pufes isturejees ar laiwibu, no ohtras ar zeenifchanu. — „Wehstule,“ kas mums laifia, ir pawifam no pilnigas teatra leegfchanas runahs, un lai mehhs ar firdi un prahtu buhfim preti, kamehr no waldivas pufes teatra spehle buhs atlauta. Tahdu aifleegfchanu, ja ta kur bes ihpafcha eewehrojama eemesla noteek, mehhs ir tagad wehl peefkaitam pee tumfibas-darbeem is widus gadu-fimteneem. Bet Janpift, pehz B. k. wahrdeem, tas ta naw bijis, tur til ir no fskohlas-nama runa, kas reis naw tizis atwehlehts, un tadehl muhsu peefihmejums uf tureeni ari newar fihmetees un nesihmejahs. Jau toreis mehhs issajijahm, ka fchaubamees, waj til ta ir, kà wehstule rakftihts. Tagad israhdahs, ka mehhs pareifi fchaubijufchees un mums til wehl atleek fawu zeen. finotaju ufajizinahft, lai tas nahkofcha reifa tahdas

leetas jo skaidraki un plaschaki apraksta, ka redakzija ir pilnigs pabrskats. Ka redakzija pee tahdahm sinahm mihl fawas dohmas peefihmeht, Juhš, zeen. mahzitajs, esat pilnigi trahpijuschi, un wina to darihs ari joprohjam, jo til ta waram kluht pee riktiga gala. — Mums no firds javreezajahs ka Jums, Janpiles apgabala, pehz Juhfu sinahm, spihd til gaischa gaismas faule un wehlejamees, ka ta fahktu wehl jo gaischaki spihdeht, jo schini grehzigā pasaulē pa daudš gaismas nekad newar buht. Usaižinafchanu, lai Juhfu apgabalu apmeklejam, firnigi pateikdamees un it mihli peenemam un tā kà mehš „Juhfu namuš atradišim wakā,“ tā ari muhsu lapa buhs arween wakā preefch sinahm jeb raksteem, kas mums no Jaunpiles apgabala tiks peefuhthiti.

S. Taws dehla-dehla-dehls man stahsta, ka tu aiszelošhot.
B. Tā ir. Gribu gudribas mekleht.
S. Daudš labas laimes us zeku! Sinams, ko Brenzitis nau mahzišees, to Brenzis wairs nemahzišees. Bet kà mehš farunafimees, jo tu neprohti rakstihst un es tatschu gribetu sinahm, kahdas gudribas tu šalafihst, kà Tawa wezene sehnes?
B. Kad tu rimšees ar Tawahm saimoschanahm, pustohkalehzejs? Ja Tu buhtu prahtigs, tad Tew sihu netruhktu, bet —
S. Labi, es buhschu prahtigs, bet kà Tu man šinosi?
B. Zaur telegrahpi.
S. Telegrafu, Tu gribeju fahzihst; (fmedamees) es us Taweem telegrameem gaidišchu, kà us fawas bruhtes mihleštibas wehstulehm!

B. (Preefch femis) No ta wairs laba zilwela neishahks! (aishgrahbiā hahsi:) Ar Deewu, mihlajs Swingulihst!
S. Sweiks, mihlajs Brenzulihst!
 (Pehz pilnahm 8 deenahm Swingulis fanem no Brentscha schahdus telegramus:)

Wezā Brentscha telegrami.

1875. gada wehji aisdien mahkonas un gaisma spihd til gaischi, ka azis abshib un ja-pastellē faules-schirmis.
 Pasaulē wehl arweenu staigā un staigahs us rohtahm — ar kahjahm gaisā.
 Grehtu kulle ir pa 3 birkawahm pawairojusehs.
 Dabas-kenerim maisēs kulle pafahrtā pa 3 pehdahm augstaki.
 Dibinafchanas schwindelim peemetusehs delamā-kaitē.
 Malineefchu Leiputras semē nesen kahds makulaturas apghadajajs isfludinaja, ka skohlas-awises ziti nedrihtstot lafihst, ka tilaki skohlotaji, lai lautini nepahrstrebjahs ar gudribas-putru.
 Wezām Brenzim nopsihfuschas pastalas un tas meklē eelahpu- apghadataju.
 Kahds fuhthijums ar 13 rubuleem un kapekeem preefch Kronwalda kapitāla ir nogreesees no vasta zela un eegreesees pee kahda lauschu apghaisnotaja, J—ā.
 Wezajs Brenzis.

Atbildes.

A. Libbert — Zehsis. Wisas malfafchanas preefch „Balt. Semk.“ redakzijas Mihgā noteek pee Kaptein kunga, leelā kaleju eelā, Nr. 4, kur ari juhš warat eemalfahst.
Mihdsenekeem un Widsemnekeem. Jo ahtras fanemfchanas dehl mehš kahdus pahrafus eksemplarus fuhtham Kaptein un Lughawa kungeem Mihgā, kur apstelletajs tohs jau isnahkfuschohs nummurus iuhliht dabo lihdsi.
F. W. — R. Mehš turam apafsch fawa gohda, tahdas fleepenas reefchanas, kà minetā atbildē pasihstamajs tumsonis reij, kaut kà eewehroht. Ja mehš fawā „Skola“ ko rakstam, kas buhtu nepareisi, tad latram atwehlehts us to atbildeht, bet maisēs-naida un skaudibas dehl kahdu par labu atfihtu leetu nokeh-siht, to til paspehj wihs, kas, kà jau laudihm sinams, nezenfchahs wis us gaismu, bet prasti un nekaunigi us fawas kabatas pildifchanu un us lauschu apmahnischanu, lai winsch ari it pahrnedeļas šino, ka winsch pekns nemeklejoht. Redakzija.

Idofchais redaktors un idewejs: **G. Mather.**

„Baltijas Semkohpis“

fawu jauno gada gabjumu fahle no 1. Janwara 1876. un nehs, kà lihds schim, it pahrnedeļas ihpafchu veelikumu. Rakfā: par gadu 2 rubl., par pusgadu 1 rubl. 10 kop., par 3 mehn. 60 kop.; ar veefuhthichanu: 2 rubl. 60 kop., 1 rubl. 40 kop., un 90 kop. (Zelgawā ar veefuhthichanu 2 rubl. 30 kop.) Sludinajumi malfā 6 kop. par rindinu.

Apstelleschanas un sludinajumu peenemfchanas weetas: Zelgawā: redakzija, Katoku eelā Nr. 2., Mihgā: pee Kaptein kunga, leelā Kaleju eelā Nr. 4. Nauda pabr vastu fuhroht jahubta teefcham redakzijai, Mihgā war eemalfahst Kaptein kungam. Kas 10 eksemplarus us weenu adresi apstelleht, dabu weenu pa wirfam. — Lai waretu daudš mas nolemt, zil eksemplaru jadrukā, teef luhzis ar apstelleschahm nekawetees.

Redaktors: **G. Mather.**

Zella waddons
 preefch grahmatu rakstifchanas.
 Malfā 60 kop.

Sludinajumi.

Kursemes kishuslohpchanas beedribas
pilna gada=fapulze
 buhs 1. Dezembri 1875 preefch rusdeenas pulstien 11. Zelgawā, Zehra k. nama fahle. (Geeefchana no Strihwerae-eelās.)

Deenas=fahrtiba:

- 1) Spreefchana pabr pretoschanohs pret pilnas fapulzes darifchanahm 27. Septembri 1875;
- 2) Rehkinumu fanemfchana un rewidentu iswehlefchana;
- 3) Beedribas likumu pahrgrohifchana;
- 4) Rahrtibasrukka arspreefchana;
- 5) Wehl zitas beedribas darifchanas.

Presidentis: **G. Mather.**
 Wiže-Presidentis: **R. Grünhof.**

Angstu laimi un weselibu!

muhsu „Semkopim“ par kreetnas mihklas — „dabas-keneris ar prahtakulli“ — pasneegschanu 24. nummurā
 wehlē
 kahds pag. wezakais **J. S. Bergfeldts.**

Gesala- un labibas- dahres

(Darren), tā ka ari **melderus, mashinu- un labibas feetus** un wisas zitas leetas **no drahtes**, war gatowus wihst jeb ari apstelleht var letatahm zenahm pee adam taištaja 2

A. Bonzel.
 Zelgawā, wastēs-eelā Nr. 10.

Dischleri no semehm
 atrohd darbu pa labu algu. Feetefschanahs fwehtdeenas preefch rusdeenas pulst. 9—10 manā dšibwofli, Grünberga namā, pee Aleksandra bulewera (eelā)

S. Nikolai,
 Zelgawā. 3

Jauni zilweli no semehm **war parketu** (smalku gribdas) taišifchana cemahzitees un kohlū isstrahdafchana ar garainu fwehtu bes malfas cemahzitees, — mahzibas laifs weenu gadu.

Peenemfchana: Swehtdeenās preefch rusdeenās no pulstien 8—9 manā dšibwofli Grünberga namā, pee Aleksandra bulewera (eelā) 3

S. Nikolai,
 Zelgawā.

Skola.

№ 30 (4).

19. Novemberi.

1875.

Nahditajs: Zehsu avr. skolotaju sapulzes re. Pah skolas buhshanu Zehsu aprink. Mubfu otografija. Sinonimiski wabrdi.

Zehsu aprinka skolotaju sapulzes komitejas sehdejums Weetalwa 28. Okt. 1875.

Zehsu aprinka skolotaju sapulze pastahw no 1872. g. un teek notureta weenreis par gadu, alash Jublija mehnesi. Bir-mas divi reisēs sapulzes lohzeeki sanahza kopā, wehl nenecka nesinadami par to, kas buhs darams un ari nesinadami, waj ir jel kahds sagatawojees zelt sapulzei scho waj to preekschā. Zaur to ari uš otru sapulzi sagahjuscheem bij, to faziht, jaskatahs zits zitam azis, jo weens uš otru wilddamees ne-bij beidsot neka darijuschi. Schis peedsihwojums speeda sa-pulzi domat uš islihdsechanos. Kahds eewehrojams sapulzes lohzeeklis dewa to padomu, eezelt ihpashu komitejn, kura lai gahda par to, ka sapulzehm darba netruhkst un nesuhd jau-triba, bet pee-aug tur preti dalibas nemshanas gars, zihriba un darboshchanahs spehki. Sapulze peenehma scho padomu un newar nebuht teikt, ka wina to daridama buhtu wihlusees, jo pehdejahs sapulzes ir bijuschas pateesi dshwakas, kas, sinams, nahk pa leelakai dafai zaur to, ka komiteja nu nospreech kahdu pus gadu eepreeksch tematus preeksch katras nahkoschahs sa-pulzes, peesuhya tos weenam un otram skolotajam, kuri teek ari no komitejas uš to israudsihti, lai sataisahs katris par sawu tematu sapulze runahk waj ari tureht preekschihmes lek-ziju un pehdigi isfludina schos speedumus un nolikumus laika-rakstos un subta ari apfahret pa draudschm.

Scha gada komitejas sehdejums bija isrihkots 28. Okt. Weetalwas draudses-skolā, kura ir pahrtaišta, par weenu tab-schu paleelinata un tika to deenu preeksch tam eeswehiita.

Jau pagahjuschahs sapulzes beigās 9. Jul. f. g. tika Luba-nas draudses-skola isredfeta par nahkoschahs sapulzes pajumtu. Lubana atrohdahs gan paschā aprinka malā, bet ihpashchi zeh-loni skubinaja skolotajus apnemtees, nahkoschā wasarā turp dotees. No tahdeem zehlonem waram peemineht schos: lai tureenes skolotajeem buhtu sapulze sasneedsama schoreij bes leekeem gruhtumeem, lai tik pat wehl dascham skolotajam, kā ari ziteem tureeneescheem buhtu isdewiba eepasihtees ar sapulzi, lai ziteem skolotajeem buhtu isdewiba eepasihtees tuwahk ar sawu tehwiju, lai tas konzerts, kuru skolotaji nodomajuschi isrihkot pa nahkoschahs sapulzes laiku, par eepreezinaschanu tah-dam apgabalam, kur schahdas leetas naw wehl wisai aprastas. u. t. pr. Komiteja nospreeda, sapulzi tureht atkal divi deenas, 15. un 16. Jul. 1876. Bet tapehz, ka konzerts aif-nems pirmās deenas pehzpusdeenu, tad eesahkt sapulzes-darbu tai paschā deenā jau p. 9. no rihta, konzerta general-prohwi notureht 14. Jul. pehz pusd. un paschu koncertu eesahkt 15. Jul. p. 4. p. pusd., garišo nodalu bajnizā, kura ir jauka un nesen zelta ehka, un laizigo pee laba laika klahjā — pee nelaba laika kahdā pajumtā, kursch pee waijadshibas tiks israu-dsihts uš to. Konzerta eenahkums ir nosikts par labu Wid-

semes deenwidus puses atraiknu lahdei. Birnee promi tiks notureti 29. Dez. 1875. Dsehrbenes un Lasdonees drau-dses skolās un ziti promi tiks pehz waijadshibas noteikti tad pat no dseesmu-wadoneem, kuri ir no sapulzes eewehleti jau 1873. Tee ir: Seebode k. Zehsis un Injelberga k. Leesernē. Wisi draudschu-skolotaji tiks luhgti, gahdaht neween par to, ka tik pat wini paschi ar saweem lihdsiskolotajeem, kā ari winu pagastu skolotaji nem pee konzerta dalibu, bet ka spehtu jau katrā draudse fastahditees tshetrbalsigs koris un mahzitees tahs uidotahs dseemas. (Sk. „B. Wehstn. № 42.) Ir pateesi gruhts ušdewums, isrihkot koncertu ar tik isklaidu stah-woscheem spehkeem, kā laukskolotaji ir. Ihpashchahm dseeda-schanas beedribahm tas nahkshs daudj weeglak. Tapehz tad sche jakerahs pee darba ikatram, kam tik spehks un naw ja-gaida nekahda ihpashcha aizinajuma, nekahda luhguma, jo pee scheem darbeem ja-ir katram gandrihs pascham sewis luhdscham un sewis aizatajam.

Preeksch sapulzes darba tika iswehleti no komitejas schee teemati:

- 1) referats par Bicketa geometrijas metodi, sihmejotees uš to, pagahjuschā sapulze usfahkto, bet ne pabeigto preeksch-metu, par geometrijas mahzishchanu draudschu skolās;
- 2) preekschihmes lekzija rehkinaschanā ar rehkinu galdinu;
- 3) raksteenu metode pag. un draudschu skolās;
- 4) shimeschana tautas skolās;
- 5) dsejas kopschana tautas skolās;
- 6) zif, kas un kā mahzams is dabas sinahm tautas skolās;
- 7) par skolotaju preekschihmigu dshiwoschanu;
- 8) zaur to spehj skolās gahdaht par pee-auguschu walstis lozeklu isglihtibu;
- 9) par skolotaju sawstarpigu spehzinaschanos praktiskā un teoretiskā weiklibā.

Gan newar teikt, ka wiskas schahs leetas warehs tikt nahko-schā sapulze pahrunatas un pahrspreestas, bet sche ir usdots wairak tematu gan tadeht, lai waretu zif nezif pehz patikschanas iswehletees un nebuhtu ja-usnemahs it kā usspeests darbs. Tematu isstrahdatajeem ir ja-eewehro wehl:

- a) ka sapulze tiks peelaisti tik tahdi isstrahdajumi, is kureem pats isstrahdatajs iswilzis tehses;
- b) ka paschi isstrahdajumi nedrihkst buht gari, un aiskih-lahk daudj laika, bet ja-atschaj wairak laika preeksch pahrspreeschanas jeb debates;
- c) ka — pehz sapulzes statutahm, kuras ir Wids. laukskolu walodā apstiprinatas — katram preeksch schahs aprinka sapulzes sagatawojamam darbam wajag buht jau drau-dses skolotaju sapulze par derigu atsihstam.

Lai sapulzes darbam buhtu sekmes, tad ir waijadshigs, ka katrs winas lozeklis ušdotus tematus pahrdomadams sataisahs uš sapulzi, jo tematu isstrahdataji ir uskatami tik par leetas eekustnatajeem, bet pee skaidribas un gala speeduma war nahk tik zaur kahrtigi waditu debati. Kaudsites Matihjs.

Bahr skolas buhšchann Zehsu aprinka.

Bar Zehsu aprinka skolas buhšchannu 18^{74/74}. g. prahwests Reußlers raksta eefsch „Mitthl. u. Nachr.“ tā: Zehsu aprinka 16 draudšes ar wina 5 fahnu (Filiat) draudšehm un Zehsu pilsehtas draudsi pehdigā skolas-gadā (no Maija 1874. lihds Maiju 1875.) skolas buhšchana ir eefšhigi un ahrigi ee-wehrojami peeauguse: pagastu un pahrlaufšchannas (Wiederholungs-) skolas ir wairojuschahs, jauni skolas-nami ir buhweti, wezee pahrlaboti, skolenu skaitš lihdschiginigās skolās leeliskam peeaudšis, un mahzišchannahs dāschās skolās tikuse pahrlabota un skaidraka. Pehdigōs gadu-desmitōs skolu skaitš tā pawairojees, ka pat mahzitaju un zitu muišchu masee pagasti, kureem pehz likumeem buhtu atwehlehts skolas leetā ar ziteem pagasteem saweenotees, ir labaki apnehmuschees, ar muišchneeku labprah-tigahm peepalihdsibahm, pašchi sawas skolas cetāifibt, pee kam teem sinams nau masas publes un isdošchannas. Preeksch ta skolu skaita ispidišchannas, zil pehz likumeem jabuht, tikai kah-deem pagasteem pehz wina Luterā tizibas wihreeschu dwehšehu skaita buhtu wehl otra skola waijadšiga un tikai weenam leelam pagastam buhtu wehl treschā un zeturtā skola ja-cetāifa. Zerams, ka schis mehrkis buhs maš gaddōs panahkts. Bar to galwo lauschu atšibšchana un zenschannahs pehz skolahm. Sche ihpašchi japeerehšina skolu pahrzelschana no pag. teesas nameem un zitahm pagaidu skolas-weetahm uš ihpašcheem, wehl buh-wejameem skolas-nameem, wišspahriga skolenu kop-ehšchannas eewešchana, skolotaju algu pa-augstinašchana un skolotaju un pagasta skrihwera-amata skrihweschana, kas deemschehl pat leelakōs pagastōs wehl ir kopā atrodami, zaur ko behrnu mahzišchana top aiskaweta un panihzinata. Tee pagajuschā gadā no Widsemes skolu wirswaldibas isdoti preekschrafski preeksch Widsemes Luterā tizibas lauk-skolahm, kā ari mahzišchannas kahrtibas rulis preeksch schihm skolahm, ko pehrn isdewa, peerahda paaugstinatu stahwokli, ko Widsemes lauk-skolas sašnee-guschas, un uš preekschu tee buhs winahm par fekmgieem weizinatajeem. Zau pirmā skolas-gadā pehz scho skolas likumu isnahšchannas tee ir Zehsu aprinka skolas buhšchannai dāschu labumu nesuschu, kaut gan tagad wehl tikai pa dalai wareja wina nofazijumus ispidiht.

Kā schi aprinka skolas buhšchana pa pehdigeem 4 skolas gadeem uš preekschu nahkuse, ir no scheem skaitleem redsams.

Skolas-gadā.	Behrnu skaitš lihds eefwehtšchannai.	Behrni, kas mahjās tita mahziti, šon skolas waldbas pahrcuuschchannas.	Behrnu skaitš.		
			Pagastu-skolās.	Pahrlaufšchannas (Wiederholungs-)skolās.	Draudšes-skolās.
18 ^{71/72}	17,146	10,878	89 šfl. 2,975	7 šfl. 835	18 šfl. 427
18 ^{72/73}	17,836**	10,733	89 šfl. 3,319	9 šfl. 1,238	18 šfl. 735
18 ^{73/74}	17,006**	10,449	91 šfl. 3,604	9 šfl. 1,323	21 šfl. 747
18 ^{74/75}	17,446**	8,806	95 šfl. 4,390	14 šfl. 2,045	20 šfl. 639

Širšchu muišchās (Latwiškā nošaukums mums nau sinams) kolonija nau pee augšchejem skaitleem peerehšinata. Schat

*) 7 gadus wezi.
**) 8 gadus wezi.

kolonijai ir 190 pušeni un 202 meitenes, kopā 392 behrni no pilna 8. dšihwes gada lihds eefwehtšchannai. No scheem 35 pušeni apmekleja draudšes-skolu un 4 pagasta-skolās bija 83 pušeni un 52 meitenes: 4 Lašišchannas skolas (mahjas-mahzibas weetā) apmekleja 38 pušeni un 40 meitenes. Pah-rejee 145 behrni dabo tikai mahjas mahzibu.

Wairak draudšes to behrnu skaitš, kas pagasta skolā eesta-damees bija mahjās labi mahziti, bija daudš leelaks, ne ka to skaitš, kas maš bija šataifiti. Kur pehdigee teef pee skolas peelaifiti, tur eet ar mahzišchannu wahjati uš preekschu. Tāpehz lašišchana jeb strahpes-skolas ar preeksch tahdeem top ar weenu wairak par wajadšigahm atšibtas. Diwi draudšes ir gan 6 tahdas skolas un 5 draušes zer tahdas uš preekschu cetāifibt. „Aufahrt gahjeju skolotaju“ buhšchana, kas agraki bija nepil-nigu pagastu skolu loti nepilniga weetneeze, pehz scho skolu cetāifes tagad pastahw wehl tikai 3 draudšes un palihds behrnu mahjās mahzišchannu weizinaht.

Peē senakahm 91 pagasta-skolahm ir 4 no jauna peenahšchannas un pagahjuschā gadā Nowembri un Dezembri atwehrtas. Weenu no schihm skolahm ušbuhweja diwi maš muišchu-pagasti un weens mahzitaju muišchas pagastš kopā. Schihš skolas draugi šapulzejahs tajā gandrihš katrā swehtdeenā pehz puš-deenas un mahzahs, ko tee behrnibā aiskawejuschu. Schee trihs maš pagasti par sawu krahšchno skolas namu preezadamees ir wehl 140 rbl. atwehlejušchi preeksch ehrgelu apgahdaschannas.

Ar ihpašchu preeku war pawehštit, ka 13 lihdschiginigās pagastu skolas ir waj nu gluschu no jauna ušbuhwetās jeb pahrbuhwetās.

Kad nu no skolahm top ar weenu wairak prašibts, tad ar no jauncem skolotajeem pehz jauna efsama preeksch-raksta pagehr wairak teoretiskās šinatibas un prattigās šaprašchannas; ari skolu waldneeki lukšo šlipri ween ka pee pagastu un draudšchu skolahm top tikai tahdi skolotaji peenemti, kam ir leezibas at-testats, ka peenahšchannu efsamu nolikuschu. Tas patš top ari no teem prašibts, kas no draudšes jeb pagastu 4 skolo-taju seminarā isstahjahs. 98 pagastu skolotaji ir peenahšchannu efsamu nolikuschu; 18 no scheem ir šemnarijā mahzijušchees. Da-šchi uš efsamu šataifidamees ir waj nu draudšchu jeb pagastu skolotajeem peestahjušchees par palihgoem.

Starp peeminetahm 95 pagastu-skolahm ir 74 weenklaš-gas, 14 wairak-klasigas un 7 patahlinatas. Pehdigahs ir tahdas, kurās pa wāšaru ari mahza. Skolas laiks preeksch pušeneem ir tagad wišās pagastu-skolās wišu mašak trihs šee-mas; bet šchajās skolās atrodahs ari meitenes, kas trescho šeeemu eet, un 66 pušeni un 16 meitenes zeturto šeeemu. 41 pagastu skolās top pilnigi wišs mahzihts, kas no skolu waldbas mahzišchannas kahrtibas-ruli ir ušdots, zitās tikai pa da-lai. Pahghreschana pehz šreemu walodas, kas zaur wišspahri-gā kara-deenesta likumeem jo wairak zehlušehs, top peepildita wišās draudšchu-skolās un leelakā dalā no pagastu-skolahm. Zaur skolu mahzišchannas kahrtibas-ruli skolu waldbas tika pamudinatas, pee mahzišchannas lihdsellu apgahdaschannas uš-zihtigi peepalihdscht, zaur ko tagad daudš skolas ir ari ar šee-nas-kahrtehm un globu apgahdatas.

Pahrlaufšchannas skolas truhšt wehl tikai diwi draudšes, bet ari tē tahs eefahšchotees, kad šahšs mahziht. Augšchejais šastahdijums peerahda, ka schihš skrihwesch skolenu skaitš pret pagahjuschu gadu ir wairak ne ka pa pušei wairojees.

Daschās skolās ir ihpafchi daudsfahrtigas pretlikumigas skolās aiskaweschanas notifikschas. No wifahm nokawetahm skolās deenahm tahdas, kuru nokaweschana nau aifbildenata, ir diwu draudfchu pagastu skolās 41 procentes, trihs zitās draudfēs 39, 31 un 23 procentes. Zitu draudfchu pagastu-skolās fchis procentu skaitis ir masaks, — 2 draudfēs katrā 2 procentes un weenā draudfē tikai 0,5 proz. Draudfēs skolās — bei diwahm — ir neaifbildenatas skolās aiskaweschanas masak notifikschas. Par pagastu-teesahm top daudsfahrt fuhdsehts, ka tahs pee strahpes-naudas eedfihfchanas, kas uslikta par skolās aiskaweschanu, esot kuhtras un weenaldfigas.

Jauno pawehli, pehz kuras ja-isdod aifstahfchanas leezibas fihme katram skolenam, kas pagasta jeb draudfēs-skolu pilnigi zauri gahjis, tikai trihs draudfēs pildijufchās.

Trihs draudfēs bija wifē eefwehtijamee behrni sawu skolās kursu pabeigufchi. Tahdu eefwehtijamo skaitis ir pawifam draudfchm kopā par 9 proz. wairojees. Zaur to, ka pagastu skolās wairojufchahs pehdigōs gadōs un ka skoleni skaitis wairojahs gadu no gada, war zereht, ka pehz maj gadeem atgadifees reti kahds eefwehtijams behrns, kas nebuhs nolifto skolās-kursu pabeidfīs.

Weenā no 21 draudfēs skolahm tika skolofchana aifkaweta skolotaja ahtras aifsefchanas dehl, kura weetā newareja tuhlin zitu atrast; kahdā zitā skolā wirskolotaja ahtras nomirfchanas dehl skoleni bija preeksch skolās-gada beigahm ja-atlaisch. Diwi draudfēs skolās ir preeksch wairak skoleni usnemfchanas pahrbuhwetas un paleelinatas. Pa buhwefchanas laiku skola tapa tureta kahdā zitā namā. Diwi zitās draudfēs-skolās ir ruhmes paleelinafchana gan par waijadfigu atfihita, bet ta nau wehl eefahkta. 4 draudfēs-skolās ir wairakklafigas un tif pat daudf patahlinatas. 6 draudfēs skolotaji pastahw sawōs amatōs wehl no ta laika, kad Walkas seminaris nebija wehl dibinahs; weens eksameneerehts pagastu-skolotajis eenem draudfēs-skolotaja weetu pagaidam, kamehr tas sawu draudfēs skolotaju eefamu nolifis. Ziti skolotaji ir peeminetā seminarā mahzefki. Trihs draudfēs-skolās ir ari ihpafchi skolotaji peenemti preeksch Kreewu walodas, kura, — kā augfchā peeminehts, top wifās draudfēs-skolās mahzita. 8 draudfēs-skolās teef wehl tas mahzits, kas mahzibu kahrtibas-ruli noteifis, zitās wifis tikai pa datai.

Ne masa dala no tagadejahm pagastu-skolahm, sawas pilnibas pehz, lihdsinajahs draudfēs-skolahm — ja pat tahm, kas agratōs gadōs bija tahs labatahs; bet pehz tagadeja preekschraffta pagastu-skolu skoleni tikai tad war draudfēs skolā tapt usnemti, kad wini pagastu-skolās pilnigi zaurgahjufchi. Tadeht tad ari draudfēs-skolās, kas pee skoleni usnemfchanas mineto preekschrafftu pilnigi eewehro un kuras pirmā mahzibas-gadā tikai tahdi skoleni eestahjahs, kas pagastu-skolās lihds daudf labi mahziti, — kuhhs jo drihs pee ta mehrka, kas tahm ir sprausts, proti: „tos behrnus, kuri ir zentufchees pagastu-skolu wifspahriho mahzibas mehru pahrsneegt, augstakās skolās eewadiht, jeb, kad tee augstakas skolās wairs neapmekletu, tif tahf weht, ka wini war pahchi tahlasti mahzitees.“

Bet tur, kur skolotaju algas atlez no tam, zif skoleni mahza, skolās fefmeschanai rasees kawefki, tadeht ka deesgan ftingri neluhkos uf tam, waj usnemamee behrni ari pilnigi faitifijufchees.

Weitenu skaitis draudfēs-skolās, pret puifenu skaitu, wehl ir masis. Dehl draudfēs-skolu zefschanas preeksch meitenehm aprinka-skolās teefa jau preeksch 2 gadeem skolās waldibahm

it nopeetni lifufe pee firds, lai skolu konwentōs pahrspreesch, kā fchi leeta buhtu laimigi galā wedama.

Skolās tika rewideeretās Janwara un Februara m., Girsch muifchās kolonijā un Zehsu, Westenes un Jaun-Beebalgas draudfēs.

Muhfu ortografija.

kā zeen. lasitaji jau sinahs, wehl nemas nau nogrunteta un fchim brihscham katrs raksta, kā tihf, un wifē laikam dohmā, ka wini pareifi dara. Tif dubultneeki ir gandrihs wifpahr atmefti un tif tee, kam pahrlabofchanas reebj, wehl nespehj weztehwa palirakus nowilkt un to weetā derigakōs fwahrkus uswilkt. Bet winu labad, kas tif kahdu masu, knapi eewehrojamu pulzinu istaifa, muhfu ortografija jau nepalifs uf weetu stahmot, bet attihstifees nerimstot, lihds reis peenems wifpahriho atfihitu formu. Lihds tam laikam, ja Deewis atkaus dshwot, mehš palifim pee sawas rakstifchanas wifhes, tif ka h pehz o drihs atmetifim. Bet mums nau eemesla, tadeht zitu wihru domas un preekschlikumus nepahrbaudiht; turpreti mehš ar laiku mehginafim wifus preekschlikumus fchini leetā muhfu zeen. lasitajeem pahneegt un tad galā ari sawas domas iffazihl. Tagad pahneedsam kahdu raksta gabalu no R. Sp. L., kas jaunā ortografijā farakstihis, un usazinam sawus zeen. lasitajus, ihpafchi skolotajus, lai nekawejahs ari no sawas pufes fchini fwarigā leetā mums kahdus raksteeenus peefuhtht.

Latwu ortografijas leetā.

Ar katru deenu tuwojās skolotajeem grūtajis darba-laifs. Laifs, kurā is garigi un meefigi apmellojufcheem bērneem, ir ja-iskōp flaidriba un glitiba, is wineem tā fakot, ir jāgōdā Deewa- un zilweku-draudfibas gaischi un wifū labu tikumu mitotaji isaudfēt. Wifas gudribas eefakums ir Deewa bijafchana. jo teem, kas Deewu mīto, wifas leetas par labu nāf. To gan daschi skolotaji bus peedfwojufchi. Deewu bitees un mīlet māzit, ir weens weenigs zefsch wifseem, kas to māza, bet laizigas sinas un gudribas prafa daudf zelus. Pee weena un tā pahcha mērka nonāf weens pa weenu, ohtris pa otru zetu.

Schoreis gribu pārrunāt dēf weenas leetas, dēf kuras latweem daudfjēdi zeli fchos laifos ir. Tas ir „latwu ortografijas leetā.“ — Wifpārigā skolotaju fapulzē Riga 1874ā gadā, tika eewēleta komifija, kas isstrādātu tā fakot weenu weenigu zetu „latw. ortogr. leetā“; bet lids fchim wina sawu darbu wēl naw klajā laidufi. — Pirms winas isstrādajumu redsu, gribu saweem zeeniteem amata-brāteem rādīt, pee kādas ortografijas turds, tadeht kā preeksch skolās-bērneem to, to wifweeglako un faprotamako esu atradis. Sawu ortografiju grunteju us walodas gruntu, t. i. tā rakstu, kā runaju; jo ifkatris zilweks papreeksch runa (kurlmēmus isfldot) un tad raksta. Runāt māzās zilweks no teem, kuru widū wifsch dsiwo augdams, un rakstīt māzās wifsch daschreis no tāda, turam wina walodas isloksna pawifam naw. Zau wairak reifas laifrakstōs ir fazitē, kur Wid- un kur Kursēm flaidrāla latwu waloda teef runātā. Pahchos pilfsetōs ne kad newar flaidra un weenāda waloda būt. Grib zilweks fwefchu walodu is grāmatām māzitees, tad wifsch sawu mutes-maschinu tā isleeto, kā wina azis reds; jo: mūfu azis wārda isloksnu, kā zite runa, dšird, mūfu mutes maschine to tā isleeto un dōd atkal ziteem dširdēt; bet ari: mūfu azis wārda isloksnu,

kā zits raksta, reds, mūsu rokas mašīnās to tā isleeto un dōd atkal ziteem redsēt. Šhos laikos mūsu dubultneeki no wīseem awisneekēem un grāmatu šarakstītajēem, bēs ween „Latw. awis.“ pārdauds ir eēnīsti. Naw leedsams, kā ta ir un paleek laba leeta, dubultneekus, kur wini neleekās fēwī dīrdēt, atmeēt (eēn idēt); bet išeēl ir eēsklatot. Kā lids ar teem newajadšigeem ari tee wajadšigeē no daudseem rakstneekēem ir grāwī eēfwēesti un tur kunkstēdami gaida to laiku, kad wīneem atkal pakaus šawā peeklahjīgā weetā šēdēt. Kā gan tas, kas latwu walodu is tādām grāmatām, kurās neweena dubultneeka naw, māzīsees? Kā tas to isrunās? Waj netiks mūsu wīsdārgaka manta, mūsu waloda, kuru bērnās no šaweem wezakeem to wīspirmo manto, waj tā netiks tā kā pa šajām šaifīta un mīdīta? Ne, nē! Lūdsu šawus šīrdsmītus amatabrākus, šho mūsu tautās wīsdārgako mantu, mūsu walodu dārgu turēt un wīnu tādēt kopt, bet ne wīs pēz šatra patišchanas wīnu štumdīt. Rakstīsim tā kā mēs runajam. Wīdšemes šerdē šakam: „Bee Deefas eēt.“ Aluksneeschi šaka: „Pi Dīfas it.“ Ja wīni tā raksta kā runa, wīni dara labi. Šeefsim mēs wīnu wīdū dīwōt, mēs lafīsim is wīnu grāmatām škaidri wīnu walodas islēkšnu. Nogāju par tālu no dubultneekēem. Jau šaziju: es rakstu tā kā runoju. Ja šaku: „Anna ees us balli“, tad nerakstīšhu: „Ana ees us bali.“ (A — na ees us ba — li.) Un: mella bakka, dullajš bullis, wella kelle, Annas wanna, willu mēllot, ferru nerrōt, panna, fanna, nummurs, Manna (ko Išraēlīteri ēda), wīnnēt un t. pr. ir šaraksta ar dubultneekēem. Rakstīsim kā runajam un mahzīsim zītus tā rakstīt.

Ir weens mas eerojis latwu rakstneezibā, kuru, ja waja dšīgus dubultneekas eēnīst un grāwī šweēsch, turpretī pawīšam newajadšīgi, bēs kura gluschi peetikt war, trīšās weetās weenu pašhu brūkē. Tas ir h. Wīnsch teel brūkēts mārda ložekta (zits šaka „šilbas“, šilba ir perschai, par prōwī: „Kungs es us tewi pakaujos“, wāzīski „Strofe“) garināšchanā, laušchanā un lozīšchanā. Par prōwī: wihle (die Feile), wihle (die Nath), wihle (er, šie betrog mich, dich, ihn —); jeb: šchīhšts (flüssig), šchīhšts (leusch); jeb: dehli (die Bretter), dehli (die Söhne); un t. pr.

Darbs darina meistern. Jau labu laizīnu školotaja arklu nēsdams, ešu atradis to wīšweeglaki bērneem eemāzamu bēs mīšīgu dīkteerešchanu bēs h rakstīt. 18⁶⁹/70 seemā pīrmoreiš šho prōweju, un tas par brīnum weeglu darbu isradījās. Nejauki grūts ir školā eēnākusheem bērneem eeradināht h škaidri isšazīt, un ja wīnam to ari eelauša, tad tomēr pee dīkteerešchanas wīni šawu mājās eēnemtū, tā šakot eēdšimuschu modu brūkē, proti: leez wīnam usrakstīt „tehws“, wīnsch raksta: teaws un t. pr. Nurmīsmūiščas Šūkain-mājas basnīzās zela-gabala štabīnam ir usrakstīts: Šuakain, kur ja h būtu wērā nemts, waijadšētu būt: Šuhkain, jo labāki Šūkain.

Šchis nabags h, kā jau šaziju, teel weens pats trīšās weetās brūkēts. Mēs newaram zepuri, zepures, zīmda un šābaka weetā brūkēt. Ir mums h jabrūkē wīšur garināšchanā, laušchanā un lozīšchanā, tad mūsu walodas islēkšna pawīšam weenada ir, laikam tad garināšchana ween būs jāpatura. It weegli bērneem ir šaprotams, kad wīneem eerāda garināšchanas-sīmu - (tēws), laušchanas-sīmu ^ (kādš) un lozīšchanas-sīmu ^ (šwets). (Wīle — die Feile, wīle — die Nath, wīle

— er, šie betrog mich, dich, ihn —.) Šeelaka rakstneeku dala šho h tīkai pēz o ir atmetuši. Kapehš tā? o ari ir jagarīna, jalausch un jaloka. Šeez latwu walodas nepratejam lafīt: roga, roka, doht — wīnsch wīšus wārdus weenādi isšazīe. Rakstu: rōga, rōka, dōt u. t. pr.

Tē klāt peeminu, kā mani školās bērnī, is šaut kādas latwu grāmatas, kurā ir weza ortografija, it weegli bēs h un bēs dubultneeku brūkeschanas, kur šho newajaga, bokšterē, no ša war noprast, kā bēs h mēs peetikt waram. Šapat wīni bēs h dīkteerē.

Šauschi wēlejama leeta būtu, mūsu ortografijas dēt weenu wīšpārīgu apšpreedumu turēt un tad weenu ween wīšpār brūket.

Mūsu neweenadas walodas dēt grību, ja mīlajš Deems to pakaus, nākamās deenās runāt.

Baltēmal školā, Šiguldas draudšē.

R. Šp.

Sinonimīski wahrdi.

ašls, štulbs, neredšigs.

ašls tīk uš zīlwekeem šīhmejahš, štulbs turpretim uš lošpīneem; ašls aklam zēlu rahda; Manam šaimīnam ašls behrās peedšimīs; Šūzeeni un šakeeni štulbi peedšimšt (?)

ašls, šam nekad azu gaismas nebījuse.

štulbs, šam azu naw; Waj tad tu štulbs eši (t. i. waj tew azu naw), ša putras špani uš galda neredšī?

neredšigs, šas šaut kā azu gaismu šaudejīs; šas redšigs bījīs, bet šebāt neredšigs tapīs.

Neredšīgajš Šndrīkis (šīnams dšeeemīneeks). Waj brahlīs pakas išguleja? Išguleja gan, bet Deewam šchehl tagad neredšigs.

runaht, šazīht, teikt.

runaht = говорить, šprechen, loqui, parler.

šazīht = сказать, šagen, dicere, dire.

runaht ar šo, šahrlīs ar Šahni no zēema meitahm runaja, t. i. R. u. Š. runaja; tadeht išrunatees = разговориваться, šaruna = разговорь colloquium.

runaht ar šahdu = abi runā.

šazīht šam = weens runā.

runaht ari nošīhme, tīk wahršus škandināht, bēs šahdas apdomas; Apdomā, šo tu runā; Daudš šarunaji, bet mas šo pateizi.

šazīht turpretim, wahršus pēhš šahrtas īšteikt. Nerunā! (t. i. turi muti! Nešaki, kā rīhtu uš Rīgu brautšim!

runašchana warbuht par šlahpāšchanu bet ne šazīšchana. nerunā neekus, šaki šašnību! šo tu tīk daudš runā, šaki, „ja, „waj, „ne“.

ušteikt, erheben, loben, mahte šawu meitu gan iššlawēja, gan ušteiza, tomehr prezīneeki negadījahš.

atrunaht, atšazīht, ateikt.

atrunaht., wīdersprechen.

atšazīht, abšagen, entšagen daudš manu mahšu ušrunaja, bet wīseem wīna atšazija, šchīš pašaulēs preekeem atšazijīs, welam ween tīk šalpoja.

ateikt, erwidern.

Atbīdošahāis redaktors un īšdewešs: Š. Mather.